

mm quoque supplicium pertinebat, Gen. 21, 14; 38, 24; quod per legem Mosaicam ita restrictum fuit, ut pater, si filium mortem reum iudicaret, causam in foro ageret; sed simul statuit, ut iudex sententiam mortis ferret, si filius convictus esset maledixisse, vel verbera intulisse patri aut matri, aut si probatum esset filium esse luxuriosum nebulonem, protervum et contumacem, et emondari non posse, Exod. 21, 15, 17. Lev. 20, 9. Deut. 21, 18, 21. Ceteroquin potestas patris per leges fundamentales, Exod. 20, 12, consecrata fuit, nec fiebat nisi morte patris. Qui autem antea, quæcumque ratione facultates acquisiverat, parentibus, non modò animo et verbis, sed etiam honorariis seu donis gratum animum testari iussus erat, Matth. 15, 5, 6. Marc. 7, 11, 15. Olim potestas paterna prolihus permagne erat auctoritatis, et ipsa quoque parentum benedictio vel maledictio magni fiebat, Gen. 9, 2, 7; 49, 2, 28. Exod. 20, 12.

§ 167. *Testamentum.* — Defuncto patre, filii propriam œconomiam obtinebant ex hereditate, que plerumque in æquales dividebatur; solus enim primogenitus duplicem portionem tulit. Pater ultimam voluntatem coram testibus, et probabilibus quoque coram hæredibus, exponebat, 2 Reg. 20, 1; recentiori autem ævo testamenta scripta invaluerunt. Filii pellicum arbitrio et amoris paterno relicti erant; Abrahæ non solum Ismaelem, sed etiam filios ex secundâ uxore Cetrâ genitos, cum donis ante mortem suam expedit; Jacobus autem filios quoque pellicum hæredes instituit, Gen. 21, 8, 21; 25, 1, 6; 49, 1, 17. Lex Mosaicâ arbitrium patris non restringit, et filiis pellicum æqualem hereditatis partem tulisse videtur, quum et Jiphtach seu Jeptie, filius meretricis, conqueratur se sine hereditate domo paternâ pascum fuisse, Jud. 11, 1, 7. Filia non modò hæredes erant, sed et ipse, si cœlibes erant, ad hereditatem pertinebant, et à fratribus in matrimonium vendebantur, ut duntaxat defectu fratrum ad hereditatem vocarentur, Num. 27, 8, 9. Si quis, prole orbus, ab intestato decesserat, de patrimonio ejus disposuit lex Num. 27, 8, 11. Testamento verò quivis quæcumque, etiam servum, hæredem instituire poterat, conf. Gen. 15, 3; imò et illi, qui hæredes necessarios habebant, nonnunquam in favorem servorum fideliem disponebant, Prov. 27, 8, 11. Vidæ ex hæredes erant à filiis vel consanguineis sustentandæ, conf. 1 Tim. 5, 8, nisi testamento aliter dispositum fuisset; quare nonnunquam in domum paternam revertebantur; sustentatio enim, quam hæredes suppeditabant, votis persæpe non respondebat, aut non sufficiebat, Gen. 38, 11, Ruth 2, 15; hinc propheta persæpe in neglectum viduarum invehatur, Isa. 1, 26; 40, 2. Jer. 7, 6; 22, 5. Ezech. 22, 7. Conf. Exod. 22, 22, 24. Deut. 10, 18; 24, 17.

§ 168. *Servi.* — Societas domestica per servos seu mancipia magna incrementum cepit, quò plures patriarchæ, et postmodum quoque Greci et Romani, quasi regni etiam 20,000 subditorum fiebant. Servitus jam ante diluvium introducta et pervulgata fuit, Gen.

9, 25. Hebræi hæere poterant Hebræos et alienigenas servos et ancillas; alienigenæ verò circumcindi erant, et unicum verum Deum colere tenebantur, Gen. 17, 15, 17. Excepti erant soli Chananæi, qui, si in servitium recepti fuissent, jam ipsa suâ multitudine novissent, atque idololatriâ et malâ fide Hebræos in summum discrimen adduxissent. Gabenitæ, Cephiritæ, Beerothitæ, et incolæ Cariathiarim, federe per subreptionem obtento, servis sacri tabernaculi additi sunt, Lev. 27, 1, 8. Jos. 9, 1, 27.

§ 169. *Via ad servitatem.* — Origo servitutis conjecturis vix erui potest; quare vias, que ad hanc vitam conditionem ducebant, sine discrimine proponimus: I. Captivitas, quam permulti primam servitutem originem esse arbitrantur, Deut. 20, 14; 21, 10, 11. Gen. 14.—II. Debita, quibus solvendis debitor par non erat, 2 Reg. 4, 1. Jer. 50, 1. Matth. 18, 25.—III. Furtum, cui resarciendo facultates furis non sufficiebant, Exod. 24, 2. Neh. 5, 4, 5.—IV. Plagium, quò homo liber tempore pacis in servitium redigebatur aut vendebatur, cui crimini, Exod. 21, 16, extremum supplicium decernitur, quod Deut. 24, 7, ad eum restringitur, qui liberum hebræum in servitium rapisset, et eo tanquam servo usus fuisset, aut vendidisset.—V. Nativitas ex contubernio servili, cujusmodi servi dicebantur *domi nati, filii ancillar, filii domus*, Gen. 14, 14; 15, 5; 17, 25; 21, 10. Ps. 86, 46; 116, 16.—VI. Venditio, sive homo liber, rerum angustia pressus, se ipse, sive dominus servum alteri venderet, et hæc erat ferè communis ratio servos acquirendi. Num. 31, 4; 14, 18, 35. Hinc servi vocantur *argento empti*. Pretium divitis temporibus, et pro diversâ mancipiorum ætate, sanitate, dextoritate et sexu, variabat; lex Exod. 21, 52, medium pretium, 50 siclos statuit, accuratius pretium, sed etiam medium, Lev. 27, 1, 8, definiunt.

§ 170. *Conditio servorum inter Hebræos.* — Servi à dominis recipiebant victum et vestitum infimæ plerumque sortis; quæ verò ab illis acquiriebantur, domini erant, unde lucrum duplo majus quam à mercenariis resultabat, Deut. 15, 18. Contubernia ferè omnes, nuda domini, inhant; ast proles, quas gignebant, erant servi domini, qui, etsi dominum, non compellantur potrem, Gal. 4, 6. Rom. 8, 15, et tamen, tanquam patris, additi et fideles erant; quos patriarchæ illis arma credebant. Gen. 14, 14; 52, 6; 35, 1. Labores servorum erant, quoscumque dominus assignabat, plerumque autem rem rusticam et pectariam exercebant; ancillæ ad labores quoque domesticos adhibebantur. Servus perspicacior et fidelis cæteris præfectus erat, qui *obsequiosus*, dicebatur, Gen. 24, 2; 47, 6; 1 Sam. 24, 7. 4 Paral. 28, 29, 50. Ruth 2, 5, et cæteris negotia assignabat, et victum distribuabat, nisi hoc potestatem solertior materfamilias curaret, Prov. 31, 15, 1 Cor. 4, 1, 2; 9, 17. Gal. 4, 2. Eph. 5, 2. Tit. 1, 7. 1 Petr. 4, 10. Quippiam erant instructores vel pedagogi filiorum, et quippiam domino ministrabant, uti et ancillæ quæpiam obsequia uxoris obtinunt. Hi paulò meliori sorte utebantur: ast apud domos, nihil humani se alienum putantes, etiam reliquorum con-

ditio tolerabilis erat, Job 31. Lex Mosaicâ verò, ut eorum conditio melior redderetur, statuit:

I. Ut servi humaniter habeantur; lex Lev. 23, 59, 55, de solis quidem servis origine Hebræis discretè loquitur; quum autem alienigenæ per circumcisionem Hebræis inserti essent, aliquatenus saltem ad omnes servos pertinebat.—II. Ut dominus, qui servum cuiuscumque originis, sive baculo sive pugno occidisset, à iudice pro arbitrio puniretur; si verò mors servi percussus, post unum alterumve diem sequeretur, dominus impunis erat, quia consilium occidendi præsumi non potuit, et factura servi, pœna sufficiens censcebatur, Exod. 21, 20, 21.—III. Ut servus, qui à domino, oculo vel dente, id est, quocumque membro læsus esset, ipso facto libertatem nancisceretur, Exod. 21, 26, 27.—IV. Ut omnes servi sabbato et aliis quoque festis diebus, ab omni labore immunes quiescerent, Exod. 20, 10. Deut. 5, 14.—V. Ut ad convivia vocarentur, que ex secundis decimis instituenda erant, Deut. 12, 17; 18, 16; conf. Matth. 23, 21, 25.—VI. Ut, iuxta ipsi antiquum Job 24, 10, 11, de his quibus occupabantur, liberè manducare possent, Deut. 23, 4. Conf. 1 Tim. 3, 18. 1 Cor. 9, 9.—VII. Ut dominus ancillarum matrimonium provideret, nisi eas ipse pellices habere, vel filio tradere mallet, Exod. 21, 8.—VIII. Ut mancipia originis Hebrææ, sex duntaxat annis servirent, et anno septimo cum dono insigni, quò œconomiam instituire possent, et cum uxore, quam attulerant, manumitterent, Exod. 21, 2, 4. Lev. 25, 4, 17; conf. Gen. 59, 15. Contubernalis, seu uxor servo à domino tradita, in servitute retinebatur, donec ejus annus septimum ingrueret. Exod. 21, 4. Lev. 25, 59, 41. Deut. 15, 12, 17; nam lex Exod. 21, 7, ancillis quidem hoc beneficium denegavit, sed Deut. 15, 12, 17, mutatâ rerum facie, concessit.—Libertus dicebatur *פְּטוּל*.—Si verò servus amore domini, vel uxoris suæ, vel liberorum, quos in servitute genuit, oblatam libertatem recusaret, dominus non nisi coram iudice id acceptare poterat, procul dubio, ut publicè constaret servum spontè se perpetuo servituti addicere. In signum verò servitutis perpetuæ, aurem servi ad postem janue perforabat, quò simul perforatio aurium ad gestanda anulata, servilis facta fuit, Exod. 21, 5, 6. Deut. 15, 16; ast neque hi servi alienigenæ extra regionem Hebræorum, vendi poterant, Exod. 21, 7, 8. Si verò servus origine Hebræus alienigenæ, in regione Hebræorum habitans, venditus fuisset; eum consanguineus, vel alius quicumque, vel etiam ipse servus se, si opes adierant, redimere potuit, solum duntaxat pretio pro residuis, usque ad septimum annum, servitius, Lev. 25, 47, 55.—IX. Ut anno Jubilæo omnia mancipia hebrææ originis manumitterentur, Lev. 25, 50, 41.—X. Servos Hebræorum quæpiam habere propria potuisse, ipsa lex Levit. 23, 49, docet; conf. 2 Sam. 9, 10.—XI. Denique servos ex aliâ gente ad Hebræos profugos, ut hospes, humaniter excipiendus, nec illi genti rursus reddendus fuit, Deut. 23, 16, 17.

§ 171. *Conditio servorum in aliis gentibus.* — Moses

quidem hanc erga mancipia humanitatem sæpius inculcavit, et momentis fortissimis munivit; nihilominus nonnunquam duris in hoc hominum genus actum est, Jer. 54, 8, 22. Negari tamen nequit, mancipia Hebræorum meliori sorte, quam aliarum gentium gavisa fuisse, ut ex illis notissimis tumulibus servorum inter Græcos et Romanos liquet. Nec mirum; nam Hebræi ad humanitatis officia, his hominibus præstanda, momentis gravibus impellebantur, que aliis gentibus deerant, inter quas nulla mancipios quies, nullum legum præsidium erat, et pœne atrocissimæ imminabant. Fugaces et de fugâ suspecti stigmaie plerumque in fronte signabantur, ad quod Gal. 6, 17, Apoc. 14, 9; 22, 4, alluditur. Ab omnibus festis communibus et ab ipso religionis exercitio arcebantur, quod apud Hebræos secus erat, et in Ecclesiâ Christianâ, ex gentibus collectâ, mox mutatum fuit, Gal. 3, 28, Coloss. 3, 10, 11. Phil. 4, 1 Cor. 12, 13. Eph. 6, 8. Prohibebantur vesci de illis, quibus occupabantur. Pollux in voce *παυλοπαιον*: matrimonium seu contubernium eis non facillè concedebatur; peculium eorum in arbitrio dominorum erat, et de eo domipis dona ferre tenebantur. Quibus felicioribus esse licuit, ut manumitterentur, nomen tamen hæsis *liberorum*, *פְּטוּל*, atque etiam liberi eorum nomine *libertinorum* distinguebantur, ut tacem immortale dominorum. Misera ergo erat ubique conditio mancipiorum, et ingentis magnæ prerogativæ eminebat, de quâ Judei Joan. 8, 55, gloriantur, et quam Paulus amplecti suadet, si jure obtineri possit, 1 Cor. 7, 21, 25. Rom. 8, 15. Hinc patet, quid sibi velit comparatio peccatoris, aut etiam Judæi sub lege Mosaicâ cum statu servitutis, atque Christiani prohi cum statu libertatis, Joan. 8, 52, 51. Rom. 6, 17. Jac. 1, 25. Comparatio illa peccatoris, jam philosphis usitata, Judæis ætate Christi approximè nota fuit; quare Christum Joan. 8, 54, 54, facillè intelligere potuissent, nisi eodum in scripo quærere maluissent.

CAPUT XI.

DE MORIBUS ATQUE RITIBUS CONVERSATIONIS.

§ 172. *Mores Hebræorum.* — Iudæos Hebræorum exhibet communia Orientalibus vitia, arrogantiam, luxum, pompam et mollietatem. Arrogantia Hebræorum ultimis temporibus erat maxima. Thalmud. Bab. metziap. 85, 1. Joan. 8, 55. Oppressiones et extorsiones, atque dolus sub specie amicitie erant vitia magnatum, quæ propheta perpetuò reprehendunt; occurrunt tamen insignia quoque magnanimitatis exempla, Gen. 14, 25; 44, 56. Jud. 8, 25. 1 Sam. 12, 5, 4; 18, 1; 20, 4, 8; 21, 14; 25, 16, 18; 24, 7, 12; 26, 9, 12. 1 Reg. 20, 51. Singularis Hebræorum per totam historiam est invidiositas et infidelitas Act. Ap. 7. Pro civitas ad idololatram post exitum desit; si hæc insaniam, ætate Machabæorum rursus Judæos permultos politissimos invasit, potiori tamen gentis parti non prevaluit.— Virtutes politice erant industria in re rustica, et fortitudo in bello, quâ quibusdam temporibus, in primis Davidis et Machabæorum, excellenter,

25; quod dicit pharisis: *Podes tegere*, Jud. 5, 24. 4 Sam. 24, 4.

§ 180. *Mors erga peregrinos.* — Humanitatem erga peregrinos, Moses gravissimis momentis inculcavit, et exemplis quidem in Genesi adductis, ad eam invitavit. Duplex quidem genus peregrinorum lex distinguit: aliterum eorum qui, sive alienigenae, sive Hebraei, domo carebant; et alterum alienigenarum, qui domum in Palaestina habebant, sed utrosque iisdem humanitatis officiis prosequendos, et eodem eum civibus jure habendos esse statuit; rarissima in antiquo orbe alienigenarum prerogativa. Lev. 19, 33, 34; 24, 16, 22. Num. 9, 14; 15, 14. Deut. 10, 18; 25, 8; 24, 17; 27, 19. Peregrini inter Hebraeos olim se bene habuisse videntur; à Davide et Salomone ad labores quidem dominicales adstricti fuerunt; id autem erat communis illo aevi juris 1 Paral. 22, 2, 2 Paral. 2, 4; 16, 17. Verùm etate Christi Iudaei alienigenas ab officiis humanitatis excludebant, atque ipsum nomen *Ἰουδαίου*, interpretati ad solos amicos detorserunt, etsi loca supra adducta repugnabant. Lev. 19, 18.

§ 181. *Pauperes et mendicis.* — Pauperibus, ut supra passim vidimus, lex Mosaeica abundè providit; ast de mendicis nullam facti mentionem. Primi mendici memorantur Ps. 57, 25; 109, 10, atque deinceps nunquam defuerunt. Aetate Christi selebant in plateis, ad januas divitum, ad portas templi, et probabilissimè quoque ad januas synagogarum, Marc. 10, 46. Luc. 16, 20. Act. Ap. 5, 2. Dabantur ipsis jam cibi, jam etiam nummi, Matth. 26, 9. Marc. 10, 6. Luc. 16, 21. Nondum ositiam vagari visentur, prout nunc in Oriente, etsi minis frequentes, quam in Europa, ositiam quoque mendicant; morem autem, clangore buccinae vel cornu, petendi elemosynam, qui à Muhammedanis monachis, *Kalendar* vel *Karendal* dicitur, observatur, jam etate Christi obtinuisse, ex Matth. 6, 2, liquet; ubi *ἐπισημαίνετε* in *Hiphil* seu *Hithil*, transitivè capiendum est, ut plura alia verba in novo Fœdere hoc sensu occurrunt, 1 Cor. 1, 20; 5, 6; 8, 5; 13, 1, etc. Ceterùm, stipem Orientales nequaquam miseriam suam elemosynam, sed iustitiam compellere consueverunt, Job 22, 7; 31, 16; Prov. 5, 27; 28; 21, 21. Ps. 24, 5. Ecd. 4, 14; 13, 14. Matth. 6, 1. Kor. 17, 28; 50, 57; 702, 4. Lexic. Buxtorf. Chal. Th. Rabb. p. 1821.

§ 182. *Immundities.* — Immundities, quae non solum à sacris, sed etiam à consorcio hominum arceant, erant adjuncta vel contagiosa, vel de periculo contagii suspecta, vel saltem abominabilia. Pleraque in lege recensitas Hebraei jam ante legislationem observabant, Gen. 51, 55. Lex Mosaeica eas tantùm accuratius delineavit, ut Hebraei per eas quoque, ab aliis gentibus scernerentur, et à periculo seductionis ad idololatram remotiores essent; addidit quoque ritus, quibus mandati, societati restituerunt. Immundi neminem tangere debant; quos verò attingebant, aequè immundus reddebant; et omnes sacro tabernaculo et templo exclusi erant. Lev. 15, 5. Immundi verò erant: 1. Leprosi, qui extra urbes et pagos habitabant; veste lugubri et

laeacra induiti, nudo capite, aperto mento incedere, et occurrentibus acclamare tenebantur; immundus, immundus, Lev. 15, 45. Num. 5, 1, seq. — II. Gonorrhœa, sive benigna, sive virulentè laborantes, Lev. 15, 5. — III. Qui quacumque ratione, etiam concubitu legitimo, semen emiserant, immundi erant usque ad vesperam. Lev. 15, 16, 22. — IV. Puerperae post partum filii, 7, post partum filiae, 14 diebus immundae erant, sequentibus 33 vel 66 diebus à sacro tabernaculo vel templo et sacrificiis arcebantur, Lev. 12, 1, 6; 13, 16, 28. — V. Menstruatae, et etiam morlido fluxu sanguinis laborantes, erant immundae, quamdiu fluxus perdurabat, Gen. 31, 55. Lev. 15, 19, 21. Matth. 9, 10. — VI. Qui attingit cadaver hominis aut animalis ossa mortuorum, vel sepulcrum, et qui erat in tentorio, cubili vel domo morientis vel mortui, septem dies immundus erat. Sacerdotes per sola quoque signa luctus de defuncto contaminabantur, idèque illis signa luctus nomen de mortuis parentibus, proliibus, fratribus, et sororibus virginibus, in domo paternâ existentibus, permessa, summo autem sacerdoti de quocumque mortuo prostris interdicta erant. Lev. 5, 2; 11, 8, 11; 24, 51; 21, 1, 5; 40, 11. Num. 19, 11, 15.

CAPUT XII.

DE MORBIS.

§ 185. *De morbis generatim.* — Primâ mundi etate homines, simplicissimâ vitae ratione utentes, perpaucis morbis fuisse obnoxios, et sequentibus demùm etatibus, non modò morbos novos invaluisse, sed etiam diversis etatibus diversos fuisse morbos epidemicos, imò et perpetuò cubiliter ferè plaga et regioni proprios fuisse et esse quosdam morbos, nemo harum rerum mediocriter peritus negabit. Quinam morbi in Aegypto et aliis ejusdem climatis regionibus plerumque grassentur, paucis complexus est Prosper Alpinus de Medic. Aegypt. l. 1, c. 15, p. 15; sunt nempe oculorum lippitudines seu ophthalmiae, lepra, phrentides, articularum dolores, herniae, renum et vesicae calculi, phytyses, obstructions hepatis leniscae, stomachi imbecillitates, febres tertianae, ardentes, hecticae et pestilentes. Ex his ophthalmiae, febres pestilentes et phrentides epidemicè grassantur, alii verò morbi sparsim observantur. — Morbos in S. Scriptura commemoratos, et aliundè minis notos, paucis enarrabimus.

§ 184. *Morbis Philistaeorum.* — Morbus Philistaeorum, 1 Sam. 5, 6; 12, 6, 18, dicitur עפלים, quod nomen etiam Deut. 28, 27, occurrit, et ubique in keri, nomine aramaico, בדרים, explicatur, quod syriacè, כרדום, podicem, et nisum exoneratis ventre, significat; igitur auctores hujus note marginalis, cum Josepho Arch. VI, 1, 1, dysenteriam intellexisse videntur. Apud Arabes, *erphal* est tumor in anteriori parte vulvae, herniae virorum similis, qui autem longè adest ab haemorrhoidibus, de quibus aliqui עפלים explicarunt. His quoque mures non conveniunt, qui l. 1 Sam. 6, 5, 12, 16, 18, et in Alexandria et Vulgata versione etiam 1 Sam. 5, 6; 6, 5; 11, 18, memoran-

tur. Quare Lichtenstein mures, עפלים, de solpugis fatalibus exposuit, quae ad genus quidem araneorum pertinent, scorpiones tamen similes sunt, ut mures dici possint. Vescuntur scorpionibus, et, cum eos querunt, morient homines, praesertim in podice et pudendis, unde tubercula mortifera (עפלים) oriuntur, Plinius, Hist. nat. L. XXIX, 4, 8. Solpuge itaque fatales in regione Philistaeorum, singulari Dei providentiâ, illo tempore multiplicatae sunt, et multos homines laeserunt.

§ 185. *Morbis regis Joram.* — Rex Joram, idololatra et paricida fratrum, duos annos, sicut ipsi propheta Elias litteris, 2 Paral. 21, 12, 15, allegatis, praedixerat, intestinis laborabat, et tandem viscera egressisse dicitur, 2 Paral. 21, 18; 19. Ille morbus dubio procul erat dysenteria, seu fluxus ventris, quam tanto tempore continuare nequaquam inauditum est. Viscera hoc morbo exulcerantur, et ex ipsis cror cum stercore aliquo, semper liquido, et cum quibusdam quasi mucosis manant, atque nonnunquam etiam carnosa quaedam ramenta simul descendunt.

§ 186. *Mola ventosa.* — Hebraei solabant post calamitates, letiorem rerum commutationem expectare; quare serum laboribus et tremoribus parturientis, et meliorem tandem sortem leto demùm partui comparabant, Isa. 15, 8; 26, 17; 2 Reg. 19, 5; Jer. 4, 51; 15, 21, 22, 25; 50, 6; Mich. 4, 9, 10; Joan. 16, 21, 22. Hinc longius progressi, res adversas, quas alicuius adversitates sequuntur, compararunt morbo, quo mulieres correptae, gravidae esse videntur, et omnia graviditatis incommoda sentiant, demùm verò non pariunt nisi molam ventosam, Isa. 26, 18; Ps. 7, 15.

§ 187. *Patria lepra.* — Lepra Aegypto, Asiae anteriori, et generalitè climati calidiori proprius morbus est; hinc inter Hebraeos, Aegypto emigrantes, plures è infectis fuisse nihil mirum; ast omnes eâ laborasse, et idè Aegypto pulsos fuisse, Maretho somnivit, quem occitantes secuti sunt Strabo, Tacitus, Justinus Trogus, et recentiores nonnulli. Morbus quidem est abominabilis, et hinc ab antiquis pro singulari poena Dei habebatur, atque ab Hebraeis quoque *plaga*, et *plaga scutica* nomen divinae, dicebatur, Num. 12, 1, 10. 2 Reg. 5, 25; 15, 5, 2 Paral. 26, seqq. Herodot. 1, 158. Ast reges Aegypti, qui, testibus omnibus antiquis, frequentiam populi ritè estimabant, longè aberrant, ut ob morbum endemium, ultra ducentas myriadas hominum regione suâ expellerent. Et alioquin id reliquae historiae repugnat, quae nos docet, Pharaonem populum exitum postulantem, exire diu non permisisse, et egressum insectatum fuisse. Quod sanè non fecisset, si ob lepram populum extrè compulisset.

§ 188. *Initia et progressus lepra.* — Lepra se in cute quidem exteriori exercit; sed etiam telam cellulosam, imò ossa quoque et modullum, atque articulos ossium inficit, ut extremi membrorum articuli sensim emoriantur, dissolvantur et decidant, et corpus horrendum in modum mutiletur. Hinc liquet, materiam morbi in externas partes propelli ex internis, in quibus per plures annos, in infantibus plerumque usque ad puber-

tatem, in adultis 3 vel 4 annos latet, donec in cute se iniecit; abhinc progressus rursus lentus est, et post plures demùm annos medium; atque post plures rursus annos extremum gradum assequitur. Qui à nativitate leprosus est, 50, et qui deinceps infectus fuit, adhuc 20 annos tristissimè vivere potest. — Eruptio morbi, non quidem semper eadem, plerumque tamen macula est exigua, instar puncturae acis, vel impetigo, vel serpigio. Macula plerumque subitò, et quidem ferè in facie circa nasum aut oculos oritur, et per aliquot annos dilatatur, donec magnitudinem lentis assequatur haec lentigo vel lentacula; si ex serpigine orta est, morphae alba; si autem ex impetigine, morphae nigra, dicitur, Lev. 15, 2; 12, 59; 44, 56. Haec omnes maculae, vel manifeste, vel occultè lepram indicant, à quibus Lev. 15, 6, 8, 29, distinguitur serpigio innoxia et impetigo innocua; Moses Lev. 15, distinctè explicat, quae sint maculae leprosaе, quae innocuae. Maculae leprosaе sensim dilatantur, donec progressu temporis totum corpus occupent. Non solum universa cutis prorsus destruitur, sed tota quoque machina corporis afflicta. Dolor quidem non vehementis, sed debilitas magna, et tristitia est anxia, imò et impetus ad antichirium frequentes, Job 7, 13. Denique morbus transit in quatuor genera perfectae lepra: nempe in lepram elephantiam, in qua praesertim articuli membrorum solvantur et decidunt, ac corpus horribilè modo mutilatur; in elephantiam albam, in vitiliginem nigram, seu psoram, Deut. 28, 27, 35, Lev. 21, 2, 22, et in lepram rubram, seu alopecia. Mors denique agrotum plerumque inopinatè obrepit, sed morbum non fatit; nam hic perquam transit in posteros usque ad finem et quartam generationem. In generatione quartâ, si non ipsa lepra, saltem dentes immundi, halitus grave olens, et color morbidus adest. Nihilominus futuros praevident, vix abstinent; vehementissimis enim stimulis carnis jactantur. Morbus inficit quoque eos, qui concubuit, vel multâ contractione cum agrotis agunt; unde liquet, meritò latas fuisse leges illas de inspectione et separatione leprosum, in quibus tamen id solum spectabatur, ut verè leprosi dignoscerentur, et è societate hominum removerentur. Quare non omnia indicia lepra, aliunde indubia, sed ea sola, quae in contentione venire poterant, attinguntur, et sacerdotibus, quorum cura ars medica commissa fuit, certa lepra indicia notantur, ut leprosa macula ab innocuis discernere possent. — Ceterùm non omnis lepra ejusdem est malignitatis; gravior omnem medicorum artem fallit, levior in principio sanari potest; quòd si verò malum jam latè serpsit, remedium non est, quo aeger sanari possit.

§ 189. *Pestis.* — Pests morbus aequè terribilis, sed nequaquam tam diuturnus est; infectos enim plerumque citò aut post paucos dies interimit. Peste, ut multis videtur, etiam à Deo perussus fuit exercitus Sennacherib, 2 Reg. 19, 35, ubi pestis primo impetu, quo vehementissima esse solet, potuit 185,000 militum perire. si praeda aegyptiaca, peste infecte, per

castra dispersa fuerunt; hinc funera prima mane observata fuisse referuntur (1).

§ 190. *Morbis Saisitis.* — Spiritus Domini, qui à Saïle recessit, esse videtur coll. 1 Sam. 16, 15 (2) recta et generosa animi affectio; atque spiritus malus à Domino, qui 1 Sam. 16, 14, 15; 18, 10; 19, 9 (3); Saulen obrepit, et exterruit, insaniam, quã sibi ideam fixi se esse prophetam, et hinc se gessit prophetam, 1 Sam. 18, 10 (4). Ideo aulicæ Saulis Davidem vocarunt, ut modulamine sua citharã Saulen recrearet ejusque insaniam abigeret, quod David ei præstitit. Conf. Ekan. Sã ad 1 Reg. (Sam.) 18, 10. Janssens, l. c. vol. 1, p. 517.

§ 191. *Morbis Nebuchadnezaris (Nebuchadonosoris).* — Quod attinet facti Nebuchadnezaris, de quibus sermo est, Dan. 4, certum nobis est, ea, quaecumque, Deo immediatè concurren, illi accidisse. Id enim patet ex somnio, quod solus Daniel interpretabatur vv. 4, 6, 16, seqq., et ex voce v. 28, seqq. de celo facta, quo triste nuntium, cum Daniels ad respicientem exhortantis monitum v. 24, non audierit, regi repetit. Nec immediatè hic Dei concursus sine suo gravi destituitur, cum regem à superbis revocaret et ad agnitionem summi coelestis regis perduceret v. 34, siquæ conferret ad cognitionem unius veri Dei inter gentes propagandam divini quæ Daniels legationem confirmandam. Cæterum quod Nebuchadnezaris immisus erat, habemus insaniam, quã opinabatur, se in bestiam esse immutatum, idcirco, quæ bestiarum vivebat; hinc Dan. 4, 51, 55, ait se rursus usum rationis recepisse.

§ 192. *De paralyticis.* — Paralysis in novo Fœdere memorata, non est, ex usu loquentium recentiorum medicorum, explicanda; antequam enim, ut Richter Diss. Med. Theol. p. 75, seqq., demonstravit, plures hoc nomine infirmitates complexi sunt, nempe 1^a apoplexiam, seu paralytism totum corpus afficientem;

(1) Menochius, Commentar. ad 4 Reg. 19, 35: *Quo genere mortis occurrerunt, non habemus ex sacra textu. Fœdunt Hebræi, et ex his Abulensis, et Cajetanus, Asyrius ab angulo igne, i. e., pestilentia, ut ait Josephus, fuisse percussos.*

(2) Calmet Comment. in 1 Reg. (Sam.) 16, 25: *Directus est Spiritus Domini in Davidem, Deus communiavit illi spiritum fortitudinis, consilii, sapientie, prudentie, magnanimitatis, liberalitatis, atque ut verbo me expediam, omnes animi corporisque virtutes, quæ in optimo rege requiruntur.*

(3) Calmet l. c. ad v. 14: *Exegit ab eum spiritus nequam à Domino, id est doctores, quibus non pauci christianis auctores (Cajot, Corn., Sanct., etc.) adhaerent, asserunt Saulis morbum à melancholia, ac à ira hinc inflammatū fuisse profectum; ita ut hypochondriacis et mania correptus esset; crebri morbi hujus accessus, symptomata, quæ easdem comitantur, ac medicis, quæ illi solamen aliunde afferebat, et sententiam hanc probè confirmant. Saisi loquitur, qui non sint manie effectus, et quò eos, qui hoc morbo laborant, propriat. S. Joannes Chrysostomus in hom. 1 de Davide et Saule, de Saulis morbo loquens, eum membra appellat, se aut David, qui coram rege citharã psallebat, videtur trilerne levamen, quod rex subinde percipiebat.*

(4) Calmet l. c. ad cap. 18, 10: *Said Me spiritu malo torquentur, vel simpliciter à ira hinc accensam agitator.*

2ª hemiplegiam, quæ unius tantum lateris vires solvit; 3ª paralytism, quæ impotentiam motus parit in partibus sub cervico positis; 4^a catalepsim, quæ ex contractione musculorum vel latius corporis vel partis, e. g., manus oritur, et periculo mortis minime caret; hoc morbo fit, ut, e. g., manus non possit extendi, vel extensa non possit retrahi, et simul minatur, et quasi arescat; quare ab Hebræis dicitur manus auida, 1 Reg. 15, 4, 6, Zach. 11, 17, Matth. 12, 10, 15, Joan. 5, 5; denique 5^a tetanum, morbum terribilem, in Oriente frequentiore, qui ex nocturnis refrigerationibus oritur; artus nempe quicumque, e. g., manus, fit immobilis, et jam introrsum flectitur, ut egrotus homini in questionis tertio, *seruus egrotus*, similibus sit, et eosdem fore dolores, *paralyticis*, sentiat; mors paucis diebus sequitur, Math. 8, 9, 10, conf. Luc. 7, 2, 1 Machab. 9, 35, 58.

§ 193. *De demoniacis seu eurgmentis.* — Accedimus ad tractandam questionem, quæ præsertim, inde à 50 annis multas excitavit turbas. Sententiam de accommodatione dogmatica Jesu et Apostolorum ad erroneas sue ætatis vulgares opiniones, quam teste S. Ireneo execratur Gnostici, locis quoque illis novi Fœderis in quibus de demoniacis agitur, applicare studuerunt Bekker in opere: *Die bezauerte Welt, et Farmer in*: *Versuch über die Dämonischen des N. T.*, quo alii sæculi, cum illis contendunt, omnes qui in libris novi Fœderis demoniaci vocantur, fuisse egrotos, puta epilepticos, melancholicos, insanos, vel furens; quare expressiones de demoniacis olim usitatas de solo modo exponant, quæ plerique præcisè illis temporibus hos morbos explicabant, et denomiabant. Ad stabilendam suam sententiam provocant quoque ad experientiam medicorum. — His jure repugnant theologo et interpretes, imò et medici cordati antiquæ Ecclesiæ doctrinam sequentes ob loca in novo Fœdere obvia, quæ, sine violentiâ et secundum sanas hermeneuticas regulas explicata, indicant demoniacos reverè à maligno spiritu fuisse agitados. — Notatum dignissimum est, quod scribit Dr. J. Pareau in Aniquit. hebr. Traj. ad Rheum 1823, p. 463: *Negari quidem non potest sapi à Judæis, cum recentiori ætate magnam demonibus vim in homines tribuere assueverint, morborum nonnullorum causam quæsitam fuisse extraordinariam, ubi nulla nisi ordinaria adesse. Veritatem salvâ Scripturam sacrorum, ipsiusque Jesu divinè auctoritate, nemo omnia loca, quæ de demoniacis agunt, ex istâ opinione probabiliter exponat.*

Copiosius de hac controversiâ egerunt Augustin., Calmet, Dissert. de obsident. Demonibus, Dan. Tubenz opp. omn. tom XII, Dr. G. C. Storr, Dissert. de sensu histor. in opuscul. academ. vol. I. W. Fr. Gress Briefe über einige Theol. Zeit-Materien, besondres über den Accommodations-Grundsatz, W. T. Laug in Glatt et Süsskind Magazin für Dogmatik und Moral, Fasc. X. C. Fr. Eflerts Untersuchung, Fr. Leop. comes Stolberg in Historie religionis Jesu Christi P. V. append. 5. Eschenbach script. medic. Bibl. Rostochii, Dr. H. A. Schott in programm., quo sententiâ recentiorum

tius defensa de iis naturis, quæ in libris novi Fœderis *Balanes* audiunt, ab angelis lapsis, et Satanâ prorsus distinguendis, examinator. Ienæ 1821, etc.

Cæterum cum in hac controversiâ sæpius necessario provocetur ad accommodationem, quæ Jesus et Apostoli usi sint, non incongruum putamus breviter præcipere.

§ 194. *De accommodatione Jesu et Apostolorum.* — Ex lectione Evangeliorum resultat, Christum, cum populum instrueret, se in multis hominum captivis, locorum ac temporum adjunctis accommodasse; atque in hoc quàm maximè elucet divina ejus sapientia, et paternus affectus in homines. Hinc sermone usus est plano, et populari, et parabolico, quo Orientales valde delectantur. Neque omnia omnibus passim, et sine discrimine tradidit, sed ad hominum captivum et indolem ita doctrinam attemperavit, ut mox clarior, mox obscurior eam proponeret, et primò quidem faciliora et notiora. Magistri exemplum secuti sunt discipuli, ut eorum acta et scripta testantur. Si igitur sub accommodatione nihil aliud intelligitur, hoc omni errore, et periculo caret. Ast si statuitur, Christum et Apostolos ad erroneas sue ætatis sententias religiosas vulgares se accommodasse, casus nullo modo impugnasse, hoc falsum, imò impium est. Falsum est, Christum quidquam dixisse, aut egisse, quo erroris patrocinium suscipere, et Judæos in erroneis, quibus imbuti erant, doctrinis confirmasse videretur; è contrâ tum factis, tum verbis gentis sue præjudicia impugnavit, et ubique se occasio offerebat, testimonium perhibuit veritatis, conf. Matth. 21, 33, 45; 25, 2, seqq. Joan. 2, 14, 16; 8, 54, seqq. Item de Apostolis multis locis ex eorum scriptis confirmari potest.

Insuper ab impietatis nota sententiâ laudè purgari potest; nam cum Christi caractere divino conciliationem non admittit; nihil sibi in ejus doctrinâ, totâ quæ agendi ratione cohereret, ubique contradictio, et simulatio, veritatis pollicitatio, et falsitatis confirmatio. Accedit, quod Judæis nullum jam medium remansisset extendi erroris, quem vidissent tanti Magistri auctoritate, atque tot signis confirmatum. Tandem hæc methodo quis sine difficultate omne positivum et supernaturalæ ex Christi doctrinâ expungere potest, quamprimum cum suis opinionibus non coheret.

§ 195. *Nam demoniaci tantum fuerunt egroti?* — Demoniacos insanos, melancholicos, etc., fuisse, variis argumentis stabilire conatur. Præcipua sunt: I. *Verbo Christi et Apostolorum Judæi atque æ gentiles graves morbos demonibus adscribent, hincque esse afflictos à demonibus vexatos, vel obsessos credebant, illosque demoniacos appellabant.* II. *De ipsorum et Evangelistarum sententiâ defunctorum ex sententiâ gentium imò et Judæorum, eos sententiâ antiquis Ecclesiæ Patribus demoniaci igitur erant agroti, qui ab his animabus vexari putabantur.* III. *Hippocrates, aliique medici antiqui demoniacos habebant pro agrotis naturalibus, præcipuè insanis, epilepticis; ipsique remedia naturalia præscripserunt.* IV. *Jesus et Apostoli de demoniacis juxta usum loquenti tunc in*

Palæstinâ vigentem expressionibus vulgaribus utebantur, ut a populo intelligerentur, neque prolixis disputationibus implicarentur. V. *Jesus et Apostoli eradicare maluerunt periculosos errores, quàm popularem et inveteratum è demonologia Chaldæorum adoptatum præjudicium de demoniacis; quare se illi accommodarunt.* VI. *Miracula, quæ Christus sanando egrotos, demoniacos dictos, patravit, nihil in hæc hypothesis de sua magnitudine perdidit.* VII. *Demoniaci in novo Fœdere leguntur sanati, et à demone sen spiritu immundo curati; igitur non à demone obsessi, sed naturali morbo affecti erant.* VIII. *Ex 2 Petri 2, 4, constat spiritus malos ad judicium asservari; quocum eorum adventus in terram, ut homines torquerent, conciliari non potest.*

§ 196. *Crisis sententiâ demoniacos tantum agrotos fuisse.* — Ad hæc argumenta respondemus, et quidem ad I: *Judei et gentiles graves morbos demonibus attribuerunt, inde haud sequitur, nullos à demone fuisse correptos, verba Evangelistarum, agendi et loquendi ratio Christi et Apostolorum cum demoniacis verè obsessos indicant.* — Ad II: *Defunctorum animas à Gentibus demone nomine appellari, et incommoda demoniorum pro eorumdem effectibus habitæ fuisse faciliè largimur. Neque eiam inficiamur à christianis et judæis scriptoribus externarum doctrinarum studiosis de animabus defunctorum cogitatum fuisse. Illud verò asserimus, de communi Judæorum Christi coævorum sententiâ, demoniaci male causam in pravorum angelorum efficientia quaerendam, quinque gravè locutura, vocabulo, in simili causâ à Græcis jam recepto, uterentur, quocumque ei notissimè tribuuntur fuisse, et ex ipsis quoque novi Fœderis libris liquet; nam demoniorum principem eundem etiam diabolum, sive malorum Angelorum principem existimantur, quod ex Matth. 12, 24, coll. v. 26, Luc. 11, 15, coll. v. 18, intelligi potest. Luculenta eiam res est, demonstrum principem eum esse, quem Christus Matth. 22, 26, *Ab Sarabab* appellat, quinque *Ab Sarabab* ejicere posse negat. — Luca PP., c. 9, Athenagora Apol. p. 28, Clementis Alex. Strom. 6, p. 775, edit. Potter., Minutii Fel. in Octav. c. 26, 28, Athenasii op. de Incarnat., Ensebi Hist. Eccl. v. 16, Lactantii Divin. Inst. IV, 27, Augustini Gen. ad litt. XII, 17; Theodoret. in Ps. 90, 6, Casarii, quaest. 112, etc., quæ adducunt, longè abest, ut dicta sint classica, ex quibus patet, eos demonia et demones pro animabus defunctorum habuisse, ut cuius insipientiam palam est. Unicus locus ex Justinî Apolog. I, 54 edit. Maur. alicujus est momenti, dicit enim: *Qui ab animabus mortuorum correpti præjucuntur, quos demoniacos et furiosos omnes appellant.* — Ast Justinus hoc loco, sudante contenta oratione, non videtur Christianorum, sed gentium sententiam proferre; sed esto, tamen in aliis apologetarum locis ita de demonibus loquitur, ut in mente lectorum suspicio haud oriri possit, cum putasse demones esse animas defunctorum; imò Talianus discipulus S. Justinî, disertè contrarium asserit orat.*

ad Græc. num. 16 inter opera S. Justinii edit. Maur.: *Dæmones autem, qui hominibus imperant, non sunt hominum animæ.... Ipsi etiam interdum habitum corporis nostri concipiunt, sed verbo virtutis Dei percussis discedunt exteriori, et eger sanatur.* Ad III: Verum est, Hippocratem de libro de morbo sacro referat sententiam de morbis, ut plurimum insanâ, epilepsia à diis, præcipue ab Apolline et Dianâ immixtis; sed si conferuntur ea, quod de morbis sacris gentium scimus, cum iis que ex libris novi Fœderis de dæmoniis discimus, gravissima resultat differentia, ita ut nullo modo idem phænomena dici possit. Præterea ne hoc quidem exploratum est, dæmoniacos, in novo Fœdere commemoratos, insanos aut epilepticos omnes fuisse. Nulla certe talis morbi indicia apparent in dæmoniis, de quibus Matth. 9, 52; 12, 22; Luc. 15, 11; 17, 16, sermo est. Quod verum asseri potest, est, non omnes, quos vulgus dæmoniacos habuit, tales fuisse; non vero omnes dæmoniacos solummodo fuisse agrotos. — Ad IV: Si dæmoniaci tantum agroti erant, e. g., insani, epileptici, an necessarium erat, ut Evangelistæ referentes Jesum tales agrotos sanasse, eos dæmoniacos vocarent, ut à coævis intelligerentur, neque prolixè implicarentur disputationibus? Finis ob quem Evangelistæ narrarunt miracula Christi, ad quæ sanationes agrotorum quoque pertinent, fuit demonstrare, eum esse Messiam; num hunc assequi non poterant, si morbos, quos Jesus uno verbo sanavit, juxta eorum symptomata et effectus denominarent, et omitterent notare causam eam, quæ juxta sententiam popularum, ut præterdunt, aliqui horum morborum derivandi essent? Insuper iidem Evangelistæ narrant Jesum non tantum dæmoniacos sanasse, sed ita sanasse, ut dæmonia ab iis discedere juberet, Luc. 4, 53, 55; 9, 42, 45, etc., quod declaravit causam morbi esse demonem, sicut sanando sororum Petri Luc. 4, 59, imperans febri, ut dimittat illam, febrem morbum ejus fuisse notavit. E contra sanans lenaticos, quorum morbus lunæ influxui à vulgo tribuebatur, non imperavit lunæ, ut ab iis discederet, quia sic sententiam erroneam et superstitioni obnoxiam confirmasset. Ex his simul apparet, temerè sumi, morbum ipsum *δαιμονιασμος* vocatum fuisse, ideoque mandatum: *Exi ex eo, non plus valere, nisi hoc, dæmoni efficietis tributum morbum discedere jussum esse.* Certè ex eo quod *δαιμονιασμος* erant agroti, quod solum probari potest, nequaquam sequitur, etiam morbum dici potuisse *δαιμονιασμος*, nisi etiam luna morbus, qui lunatici Matth. 4, 24, sunt in agrotorum numero. — Ad V: Duo in hoc argumento supponuntur: 1° Judæos plurima ex dæmologia Chaldaeorum in rem suam convertisse, et 2° sententiam de obsessionibus fuisse innocuum præjudicium, ex quo spontè sequatur Jesum et Apostolos se ei accommodare probè potuisse. Ast primum quod attinet, obliquè aut veram aut fictam similitudinem inter sententias Chaldaeorum et Judæorum hoc sine solido argumento historico sumitur; sed ponamus, rem sic se habere; de Jesu dici nullo modo potest, eum aut Chaldaeorum, aut aliam quamcumque superstitionem

repetisse, ut cuius evangelicam historiam legenti palam est. Altera assertio, sententiam Judæorum de obsessionibus, si falsa foisset, innocuum præjudicium fuisse, nemini probabitur, qui non ignorat, ut ignorare vult, nexum luxus et similibus sententiarum intimum cum doctrinâ religionis, quibus si veritate destituta sunt, latissimus campus superstitionis seminanda, plantanda, atque multiplicanda aperitur. Tali igitur errori Christus et Apostoli non tantum non contradixerunt, ut somitit, sed, ut Evangelia et Actus Apostolorum produnt, positivè cum confirmarunt, quod Dei Filio, et legatis divinis indignum esset. Suspicionem quoque incurrisset, quod hominum credulitate ad sua compendia uterentur. — Ad VI: Dubio procul morbum verbo pellerè, dignissimum Deo miraculum est; ast ejiere demones majores, oppidò est momenti, quia Jesus eo demonstravit, se non tantum miraculo sanare infirmitates corporis, sed se quoque victorem esse potestatis adversarie invisibilis. Accedit, Jesum, si in tali casu non verè demonem ejiasset, sed tantum morbum naturalem curasset usurpando consuetas formulas, que morbos aliquos malis angelis adscribent, contra sinceritatem egisse, errorem superstitionem maxime promoventem patris etiam miraculis probasse, et sic studio animos hominum hoc errore indutos confirmasse, quod de Jesu Deo et homine cogitare impium est, conf. supra, § 194. Ad VII: Cur à demone liberati, non item sicut naturali modo agroti, sanati, curati dici possint, non faciliè perspicitur, cum de omnibus dæmoniis ex historia evangelicâ pateat eos aliquo malo corporali affectos fuisse. Hinc faciliè etiam explicabis, cur aliquoties inter recensitos agrotos à Christo sanatos, dæmoniaci non comparent; utique quoniam sui agrotis jam erant comprehensi. — Ad VIII: Ex hoc non spontè et legitime sequitur, eos hominibus nunquam nocere posse, sed tantum, id sine speciali Dei permissione non fieri.

Ceterum non præter rem facere putamus, si iis qui obsessiones negant, ideoque putant Jesum et Apostolos se tantum ad erroneas opiniones coævorum suorum accommodasse, expendendum commendamus, quod Dr. G. C. Storr in dissert. De Sensu histor. § 22 (p. 78, vol. 4 opus. academ.) scripsit: *Nimis crebrò falsa et ridicula numeramus, que tamen rebus omnibus certiori iudicio ponderatis, vel hoc solum nomine improbare consuevimus, quòd vera esse, nostro usu non didicimus, vel aliis de causis negamus, que accuratè exploratè, præcariè ipsæ sunt; vel denique totum faciliè rejicimus, quòd non tam ipsum ex toto falsum esse intelleximus, quam cum ejusmodi adjunctionibus vulgò crediti vidimus, quas falsitatis arguere quidem faciliè possumus, sed quarum nihil in Scripturis traditur. Veluti non hoc queritur, an multi tum à recentioribus Christianis, tum à veteribus vel Judæis vel gentilibus pro dæmoniis falsò habiti sint, sed hoc animum queritur, an ii propriè, quos Christus et Apostoli dæmoniacos declararunt, verè tales fuerint. Neque hoc disputatur, an mali spiritus omni tempore, et an ipsi quoque Christi et Apostolorum*

aut suo arbitratu in certorum hominum corpora agere poterint; sed in hoc inquirendum est, quibus tandem rationibus liquidò probari possit, vel omnino non existere posse alios, nisi hominum mentes, easque, quamvis liberas, non potuisse contaminari vitii et hominum quoque odio; vel à mentibus, quarum natura à nostrâ valde differat, nobisque universè incognitis, nihil unquam effici posse, cujus rationem modumque nos explicare nequeamus; vel valedudinis hominum, que tot aliis ignotis et inevitabilibus morborum causis omni tempore patet, etiam graviter infestanda licentiam certo tempore et consilio permittit potuisse à Deo, ut rerum omnium potentissimo, et sapientissimo moderatore.

§ 197. Dæmoniaci à dæmonibus obsessi erant. — Præmissis præcipuis adversariorum argumentis, iisque permissis, progredimur ad breviter proponenda argumenta, quibus evincitur dæmoniacos verè à dæmonibus correptos fuisse. Præcipua sunt: I. Jesus seipsum ejectionem demonum cum argumentum potentia suæ divinæ, quâ inimici potentia profligata est, proponit, Matth. 12, 25, seqq. Luc. 11, 17, seqq. Conf. Luc. 10, 17, 18. Eodem modo loquuntur Apostoli, conf. Act. Apost. 10, 58, 16, 16, seqq. et quidem post acceptum illum Spiritum veritatis, qui eos doceret omnem veritatem, Joann. 16, 15. Omnem fidem superat, Jesum, qui et præjudicia Pharisæorum à plebe adæstimatorem publicè impugnavit, in colloquiis cum suis discipulis idem præstans, rectè sententiam Judæis eo tempore probatam de diabolo, ejusque in homines operationibus apparenter suam fecisse, conf. Matth. 17, 18, seqq. Luc. 8, 9, seqq. 10, 17, 20. Imò, cum opportunissima esset occasio, tantum abest ab impugnatione judicæ opinionis de vi Satane in hominem ab ipso sanatorum corpora, ut propterea potius ejusmodi agrotos curare se posse affirmet, quòd divinâ ipse virtute polleat; quid enim contra turpissimam Matth. 12, 24, seqq., Marc. 5, 22, seqq., Luc. 11, 15, ipsisque auditoribus periculosissimam (Marc. 3, 29, 50) criminationem plus valuisse, quàm judicæ illius erroris aperta reprehensio? Nam si morbos efficere dæmonia non poterant, nec principis eorum auctoritas liberare ab his incommodis valebat. — III. Nunquam liberatis à demonio Christus vel levisimè innuit, demones non esse causam mali quod sufferant; falsò igitur à dæmonibus derivari. Ex hoc rectè concludimus, Christum sententiam Judæorum probasse. IV. Jesus inquit, Matth. 12, 45, 45; Luc. 11, 24, 26, immundum spiritum ab homine egressum, ambulare per loca deserta, et querere requiem, quâ non inventâ, cogitare de reditu ad habitationem suam, atque reducem invenire eam mundatam et ornatam, et assumptis septem aliis spiritibus, qui nequiores sunt ipso, ingredi, et ibi habitare. Quis hæc de morbis dicit, aut intelligat? — V. Dæmoniaci novi Fœderis aliqua produnt, quæ ab epileptici, melancholicis, insanis et furentibus aliena sunt, uti Matth. 8, 28, seqq., Marc. 5, 5, seqq., Luc. 8, 27, seqq.; sciunt, que à se ipsis scire non poterant, Jesum esse filium Dei, Messiam. Jesus demones alloquitur, de nomine eorum interrogat, et demones respondent. Marc. 4, 24; 5, 8;

9, 9; 12, 25. Matth. 8, 29, 31. Luc. 4, 55, etc. Jesus dæmonibus minatur, eos silere, egredi, et non rursus reverti jubet. Luc. 8, 54, 52. Demones ex illis duobus dæmoniis in regione Gadænorum (Gerænorum) exeunt, et in porcos ingredimur; furor verò, seu phrenesis non egreditur ex hominibus, et ingreditur in porcos; neque dici potest, gregem porcorum ab aggredientibus dæmoniis lapsis, in mare actum fuisse, quia porci per furentes terrefacti dispersi fuissent, nec congregati concurrissent, multò minùs omnes, ferè 2000, in lacum Gennesareth se præcipitantes. Accedit, secundàm relationem Matthæi, Marci et Lucæ, dæmoniacos jam fuisse liberatos, antequam mali quid greg porcorum pateretur. Nam Matth. 8, 53, dicitur: *Οτι ἐξῆλθοντες, quòd relativum habet ad dicta v. 51: Et ἐβόησαν ἅπασιν ἡμάς.* Marc. 5, 15: *Καὶ ἐξῆλθον ἐκ ποταμοῦ ἐπὶ ἄβυσσους, etc.,* et Luc. 8, 55: *Ἐξῆλθον ἐκ τῶν δαιμονίων καὶ τῶν ἀβυσσῶν, in oppositione ingressus in porcos. Hanc horum locorum interpretationem veram esse, patet ex usu formulæ, ἔξῆλθον ἐκ δαιμονίων, que constanter omnimodam liberationem notat. VI. Patres Ecclesiæ antiqui et recentiores omnes eam tenent sententiam, homines qui in libris novi Fœderis dæmoniaci dicuntur, verè à dæmonibus fuisse correptos. Extat igitur inde à temporibus Apostolorum continua series testium, quomodo loca de dæmoniis fuerint explicata, et intellecta in Ecclesiâ. Egregiè igitur se commendat, quod dicit W. J. Lang. l. c., p. 202. Christianos Apostolis coævos et succedentes, ducibus iisdem Apostolis, credidisse dæmoniacos verè à dæmonibus fuisse correptos.*

CAPUT XIII.

DE MORTE, SEPULTURA ET LUCTU.

§ 198. De morte. — Hebræi vitam spectabant tantquam iter vel peregrinationem per hunc mundum, et mortem tantquam exceptionem in hospitio apud parentes et majores defunctos, Gen. 25, 8; 59; 27; 37; 35; Isa. 47, 4; 9, 49; Ps. 59, 15, conf. Hebr. 11, 15, 15. Eccl. 12, 7. Hospitium apud Deum Ag. 2, 25, et Eccl. 12, 9, occurrit. Hinc de morte usitata erant phrasæ: *Exiit apud populos suos*, Num. 20, 25, 26. Deut. 52, 10. *Venire ad patres suos*, Gen. 15, 15 à quo sepultura, Gen. 15, 15; 25, 8, 9; 55, 29; 37, 53; 49, 29; Jer. 8, 2; 25, 55, disertè distinguitur, unde rectè demonstratur notionem immortalitatis anime apud Hebræos longè ante captivitatem viguisse; dicebatur porro, uti nunc ab Arabibus, *ire, abire, reperire, pariter, ἀποβιβασθαι ἀπὸ τῆς γῆς*, Tob. 5, 6, 15. Joann. 7, 55; 8, 21; 16, 16, 17. 2 Cor. 5, 6, 9. Philipp. 4, 5, 2 Tim. 4, 6, 15. Luc. 2, 29; 22, 3; conf. vers. Alex. Gen. 15, 2, 15, et Num. 20, 26. In libris recentioribus usurpantur phrasæ: *Dormire, vel cubare apud patres*, seu majores suos, 2 Sam. 7, 12, 1 Reg. 14, 21. Aliàs dicitur quoque *expirare, aut, ut Gen. 42, 15: Non est, vulg.: Non est super.* — Haudquaquam autem perpetuò mortem ad eò animam intuebantur, sed persæpe etiam ut terribilem infernum exhorrescebant, quem representabant venotorem, stimulo seu jaculo, ἀσπὴν, rebus et laqueis armatum quibus homines captos interficiant, 2 Sam. 22, 6. Ps.

18, 6, 7, 476, 5. 4 Cor. 15, 55, 56. Poete mortem finerunt regem terribilem orci, dederuntque ei palatium subterraneum, in quo omnibus defunctis, regibus, heroibus et militibus dominaret. De fuvius quoque orci mentio fit Ps. 18, 5. — Recentiores Hebraei, littere justo aëre inhaerentes, et hæc ad verbum interpretantes, angelum aliquem mortis commenti sunt. Ifunc putabant accusatorem hominum apud Deum, à quo mortem eorum postulet, et demum aegrotis appareat, et guttam veneni instillet, quæ degustata moriantur. Hinc descendunt phrasæ: *Mortem gustare, officem mortis bibere*, quæ Syris quoque et Arabibus et Persis usitatae sunt. Conf. Calmet, diss. ad Isai. 57, 56.

§ 190. *Compositio cadaveris.* — Mortuo oculos clauderent filii vel amici, Gen. 46, 4, Tob. 14, 14. Cadaver lavabatur, Act. 9, 37, et porro ad sepulchrum preparabatur, atque nisi mox sepultum fuerit, in cenæcium *ὄψωνος*, deponeretur, 2 Reg. 4, 27. Act. 9, 39. Compositio cadaveris non omni ævo eadem fuit, et pro diversitate quoque gentium variabat.

— *Ægyptii* cadaver, pro ratione divitiarum, triplici modo condiebant, quorum primus in fumeribus Jacobi et Josephi obtinuit, et ultra 2000 fl. requiebat. Gen. 50, 2. Herodotus II, 86, 88, refert, sacerdotem quempiam medicum designasse in latere defuncti sinistro intra costas locum, qui secundus esset, atque aliam secuisse, et mox summâ celeritate aufugisse, atque, ut profanatorum funeris, ab omnibus presentibus fuisse lapidibus impeditum. Demum reliqui sacerdotes medici, exemplis intestinis, corpus aquâ lavabant, vino dactylorum perlebant, atque manû seu bitumine, myrrha, casâ et nitro condiebant. Cerebrum ferro aduncò per nasum eximebatur, et cranium mox dictis aromatibus conspuebatur. Demum totum corpus pollegebatur, sindone involuebatur, quodlibet autem membrum sigillatim longissimis fasciis illigabatur. Hæc conditio cadaveris 50 vel 40 diebus absoluebatur, Gen. 50, 2. Alii duo candendi modi qui paucis perficiebatur, ad nos non pertinent. Conditum cadaver in loculum seu cistam, ex lignis syconiori paratum, quæ exteriùs ferè formam hominis referebat, inponebatur, et nonnunquam per secula supra terram domi suæ erecte et parieti acclivatum, asservabatur, Exod. 15, 19, conf. Gen. 50, 24, 25. Jos. 24, 52. — Hebraei recentiores cadaver in sindonem, et caput in sudarium involuebant, et multis fasciis ligabant, Joann. 11, 44. Hæc omnia vocabantur *ἔσθρα*. Inponerent quoque aromata, præsertim myrrham et aloë seu xylaloe, quod ex Arabiâ advehebatur. Hoc dicebatur *ἔσθρα*, et à propinquis et amicis peragebatur, Matth. 16, 1; 26, 6, 14; 27, 15, 59. Joan. 19, 39, 40; 20, 7, 11, 44. Marc. 14, 8. Act. 9, 57. Antiquiores Hebraei eadem quædam observasse videntur, testimoniis tamen comprobari nequit.

§ 200. *De funere.* — Elisi funera diversis gentibus fuerunt diversissima, omnibus tamen ignominiosum erat, funere consueto privari, aut à canibus, arvis et feris devorari; hæc nec res adversariis in prælio hæc dedecus minabantur, et ipsi quoque prophete eandem

representant tanquam convivia, quæ Deus arvis et feris de cadaveribus hominum occisorum præparat, 1 Sam. 17, 44, 46; 51, 8, 15, 2 Sam. 4, 13; 21, 9, 10, 4 Reg. 14, 11, 14. Jer. 7, 55; 8, 2; 16, 4; 54, 20. Ezech. 29, 5; 32, 4; 39, 17, 20. Ps. 65, 11; 79, 2, 5. Isa. 14, 19; 21, 18, etc. — Patriarchæ mortuos, aliquot post mortem diebus, sepeliebant, Gen. 25, 2, 4; 25, 9; 55, 29. Posteriores eorum in Ægypto, sepulchrum ditius distulisse videntur. Hinc lex Mosæica immunditiam per cadavera contractam, usque ad septem dies extendit, ut hoc incommodò ad celierem humanationem cogeret. Ast posteriori ævo, exemplo Persarum induci, mortuos mox post obitum humabant, Act. 5, 6, 10. Funus Tabithæ, Act. 9, 37, dilatum fuit, quia Petrus accesserat. — Funus et ipsam etiam depositionem in sepulchrum, curabant filii, propinqui et amici, aut servi, Gen. 25, 19; 25, 9; 33, 29; 48, 7. Num. 20, 28. 1 Reg. 15, 50, 2 Reg. 25, 7. 1 Mach. 2, 70. Tob. 14, 16. Marc. 6, 29. Matth. 27, 59, 60. Loculus seu cista, exceptâ Ægypto et Babylone, usitata non erat, sed cadaver sindone involutum et fasciis ligatum, feretro, Deut. 5, 11, imponebatur, et à quatuor aut sex propinquis ad sepulchrum portabatur; qui atate Christi, ut nunc Judæi portitores funeris, præterisse videntur, Luc. 7, 14. Lugentes foretrem comitabantur cum lessu, ad quem solemniter reddendum conductæ erant prædica et mensæ, Gen. 50, 7, 11, 2 Sam. 5, 51, 52. Amos 5, 16. Matth. 9, 25; 11, 17. Magnates, qui rebus bene gestis favorem populi meruerant, quamplurimum comitatu honorabantur, Gen. 50, 7, 14. 1 Sam. 25, 1, 2 Paral. 52, 55. 1 Reg. 14, 15.

§ 201. *Situs sepulchrorum.* — Sepulchra extra urbes, oppida et pagos sita erant, Isa. 14, 18, Ezech. 12, 5. Luc. 7, 12. Joan. 11, 52. Matth. 8, 28. Id quidem lex Mosæica de immunditie, requirebat; apud alias tamen gentes non minus usitata erat, et adhuc in Oriente observatur, ubi nonnisi regibus et aliis personis benè meritis sepulchrum in urbe conceditur; conf. 1 Sam. 28, 5, 2 Reg. 21, 18, 2 Paral. 16, 14; 24, 16. Regum Hebræorum sepulchra erant in monte Sion, 2 Paral. 21, 20; 24, 25; 28, 27, 2 Reg. 14, 20. Alioquin Hebraei sepulchra sub arboribus frondosis et in horis adstantibus, Gen. 25, 17; 35, 8. 1 Sam. 51, 15, 2 Reg. 21, 18, 25; 25, 16. Joan. 19, 41. Quin ejusmodi loca non essent communia, etiam sepulchra ferè omnia familiis certis propria erant, Gen. 25, 4, 20; 50, 15. Jud. 8, 50; 16, 51. 2 Sam. 2, 52. Occurrunt tamen quæpiam communia, 2 Reg. 25, 6, Jer. 26, 25, aut certo generi hominum destinata, Matth. 27, 7. Humano in sepulchro paterno signatis honore; quo autem excludi, ignominiosum reputabatur; hinc corpora hostium jam tradebantur familie, jam, etiam petita, donebantur, Gen. 19, 29; 50, 15, 25. Jud. 8, 50; 15, 2; 16, 21, 51. 2 Sam. 2, 15; 22, 12; 21, 19; 37, 58. 2 Reg. 9, 28. Jer. 29, 25. Hæc honor quoque leprosis negabatur, 2 Paral. 26, 25. Exosi quoque reges sepulchra regni privabantur, 2 Paral. 21, 20; 24, 25; 28, 27. Hinc aliis amatori solet, defunctum

ultimos honores et locum in sepulchro paterno obtinuisse, 1 Reg. 11, 45; 14, 51; 18, 8, etc. Summum dedecus erat, sepultura assimilari, i. e., sine luctu clandestina, Jer. 22, 16, 19; 56, 50.

§ 202. *Sepulchra.* — Plebs mortuos dubio procal in terram defodibatur, quod nunc in Oriente generatim obtinet; ad potentiores habebant specus seu cryptas subterraneas, quæ jam dicuntur כְּרוּתִים, jam, כְּרוּתִים, שְׂדֵי, שְׂדֵי, jam communio nomine sepulchrorum קְבֻרִים, קְבֻרִים, קְבֻרִים, קְבֻרִים, Gen. 25, Ps. 28, 50. Matth. 25, 27, 29; 27, 52, 55. Occurrit tamen Ps. 141, 7, etiam nomen שְׂדֵי. Hæc specus partim jam aderant, partim recentior effosæ, aut saxis exsive erant, Gen. 25, 2, seqq. Jos. 10, 27. Isa. 22, 16, 2 Reg. 13, 31. Joan. 11, 58; 19, 41. Matth. 27, 52, 60. Talia sepulchra in Syriâ, Palestinâ et Ægypto quamplurima supersunt, quorum pulcherrima sunt ad plagam septentrionalem Jerosolymæ, dicta regia, opus fortè Helene reginæ Assyriæ, aut Herodum Joseph. de B. J. V. 4, 2, p. 845. In hæc sepulchra per gradus descendunt, et plerique constant duobus, aliqua trilis imò et septem cubiculis. In parietibus foramina excavata sunt, in quæ cadavera immittebantur, sepè autem nonnisi humi defossa fuisse videntur. Cubilia postrema sepè sunt profundiora, in quæ rursus per gradus descendunt, 2 Paral. 52, 55. Ps. 88, 7. Isa. 14, 15. Janua foribus lapideis, vel grandi lapide acclivato clauderetur, Ps. 5, 10. Joan. 11, 58; 20, 5, 11. Matth. 28, 2. Marc. 16, 5, 4. Hæc fores, et etiam superficies sepulchrorum, nisi aliunde facili agnoscerentur, quotannis mense ultimo sen adar dealbabantur, nec proficiscentes ad festum paschalis Jerosolymam, accederent et contaminarent, Matth. 25, 27. Luc. 11, 34. In Ægypto supersunt rudera magnificentissimorum sepulchrorum, unde desumpta sunt, quæ Job 5, 14; 17, 2, leguntur.

§ 205. *Mortuis in sepulchro adjecta.* — Plures antiquæ gentes mortuis sepeliendis aurum, argentum, vel alias res pretiosas addebant; ast Hebræi hæc, quæ mortuis nihil prosunt, pro vivis, quibus utilia sunt, retinebant, et mortuis non committebant nisi fortè arma, quibus in vitâ usi erant, Ezech. 52, 27, et regibus insignia regia, quæ Herodes, aperto sepulchro Davidis, invenit. Si Joan. Hyrcanus, ut Josephus Arch. XVI, 1, 41, de B. J. 2, narrat, thesaurum in sepulchro Davidis reperit, profecto non erat nisi thesaurus templi, qui atate Antiochi Epiphani, in hunc locum reconditus fuerit.

§ 204. *Monumenta sepulchralia.* — Monumenta sepulchralia, quæ קְבֻרִים, *sepulchra*, dicuntur, ab Abrahamo usque in atatem Christi occurrunt, Gen. 19, 26; 35, 20. 2 Reg. 25, 16, 17. 1 Mach. 15, 25, 50. Matth. 25, 29. Arabes antiqui congeriebant super sepulchrum acervum lapidum, Job 21, 25, qui autem Hebræis erat symbolum lapidationis et summæ ignominie; Jos. 7, 26; 8, 27, 29. 2 Sam. 18, 17. Progressu temporis seligebatur lapis unicus major, qui demum quoque exsedeiebatur, et inscriptione ornabatur. Hi lapides sepulchrales sunt perantiqui, et in Oriente adhuc usitati. Ægyptii verò illos lapidum cunatos demum in

pyramides semper altiores, et tandem in altissimas quasi montes lapideos exstruxerunt. Alia antiqua monumenta, in formam magnarum columnarum vel minorum obeliscorum constructa, adhuc in Syriâ cernuntur. Nostro ævo Muhammedani super sepulchris eorum quos sanctos venerantur, parvas adificias, quatuor columnis innixas, et fornice contextas, exstruant, et magnates, qui favorem populi aucupantur, eas reparari curant; conf. Matth. 9, 55. 19. Monumentum Machabeorum in Modeim, describitur 1 Mach. 15, 27, lapidibus quadris altè adificatum; ante ipsum erant 7 pyramides, et in circuitu plures columnæ, quibus transversi grandes lapides incumbebant; delineatio alicujus partis, cernitur in nummis, et ex his quæpiam similitudo quo monumentis Muhammedanorum, quos sanctos putant, elucet.

§ 205. *Combustio funeris.* — Combustio mortuorum, antiquis Hebræis summa erat ignominia, quæ nonnisi quibusdam, ultimo supplicio affectis, contigit, Gen. 58, 25. Num. 20, 14; 21, 9. Saül, à Philistinis in montibus Bethsan suspensus, ab incolis Jabesh Gilead depositus, et concrematus fuit, nec porro ignominiosè tractari posset, 1 Sam. 31, 12. Annis 140 autem post Saûlem, honoris causa, cum multis aromatibus combustum fuisse memoratur cadaver regis Assæ, quod tamen nequaquam ad ritus aliquos non narratur, ut omnino pauperum antiquior esse videatur. Abhinc combustio summæ amplitudinis deputatur, ut regibus dedecus esset, si non concremarentur 2 Paral. 16, 14; 21, 19, 29. Amos 5, 10. Isa. 50, 52, 55; 53, 12. Jer. 51, 44; 54, 5. Post exilium autem Judæi hunc ritum abominati sunt, idèquæ Thalmudici ad ducta Scripturæ loca, interpretatione pervertunt, ac si duntaxat aromata incensa fuissent.

§ 206. *Luctus.* — Luctus Orientalium erat vehementis, et quædam ex collatione scripturam antiquorum cum recentioribus itinerum historis colligere licet, nunc maximâ parte adhibetur idem est. Quamprimum nempe aliquis moritur, sexus femininus familiaris, altâ voce tristem lessum, quamdiu pectus non halitu suffert, insonat, et singula intimo fiti post aliquod temporis spatium emittit, et ita continuat per octiduum, ut unoquoque die rarius et mitius sonet. Donec autem funis domo efferatur, sedent femine propinque in cubiculo quopiam humi in orbem; uxor, aut filia, vel propinqua defuncti, centrum occupat, et quælibet strophium manu tenet. Adsunt et aderant olim præterea, quæ laudes defuncti carmine lugubri cæmunt; facto autem à sedente in medio signo, subsistunt, et reliquæ surgentes, et strophia convolventes, discurrunt quasi furibundæ; sedens verò in medio, fixa manet casariam sibi evellens, et faciem, brachia et pectus ungulibus dilanians; conf. Gen. 50, 5. Num. 20, 29. Dent. 54, 8. 1 Sam. 51, 13. Ezech. 22, 13. Judith 16, 29. Addebantur olim etiam musici et cantores, Amos 5, 16. Jer. 9, 41; 19, 46; 48, 56. Matth. 9, 25. Luc. 7, 55. Hæc lamentationes, quæ inchoabant plerumque: *Hoi hoi fater!* vel, *hoi hoi soror!* vel, si defunctus erat rex: *Hoi hoi majestas!* 1

Reg. 15, 29, 50. 2 Paral. 55, 25. 2 Sam. 1, 17, 5, 35. Jer. 34, 5. Ezech. 5, 11. Viri quidem hodiernum plerumque moderatores sunt; non desunt tamen, nec defuerunt olim exempla majoris vehementia, 2 Sam. 1, 11, 12; 19, 4. Ezech. 4, 1, 6, 22. Mulieres post humationem quoque sepulcrum adibat, mortuum deploratura, Joan. 11, 31. — Signa lociis erant multiplicia; prae ceteris autem usitata erat laceratio vestis interioris, vel exterioris, vel utriusque, antrostrum à collo usque ad eingulum, prout adhuc in Persia moris est, Gen. 37, 34. Jud. 11, 35. 2 Sam. 1, 2; 5, 51; 15, 3. 2 Reg. 5, 7, 8; 6, 50; 14, 4. Hinc descendit nomen vestis lugubris פָּרָה, à verbo *scidit, laceravit*. Hebraei in luctu incedebant discalceati et aperto capite; mentum veste exteriori velabant, capillos et barbam sibi evelebant vel abscedebant, aut in ordinem redigere neglebant. Interdictum autem erat, Deut. 14, 1, 2, supercilii detondere. Intermittebant denique unctio-nem capitis, balnea et colloquia cum hominibus, et pulveres aut cineres in caput, vel versus caelum spargebant, vel cineribus incubabant, Job 1, 20; 2, 12. Levit. 10, 6, 15, 43; 21, 10. 2 Sam. 1, 2, 4; 14, 2; 15, 19; 15, 30; 19, 4. Isa. 5, 17; 15, 2; 5, 20; 12; 47, 4. Jer. 6, 26, etc. Manus complodebant, vel eas versus caelum jactabant, pectus vel funus percussabant, pede suppedebant, 2 Sam. 15, 19. Jer. 5, 19; 51, 19. Ezech. 6, 11; 21, 12. Esth. 4, 1, 5. Faciem ungulibus laniabant, etsi in Lev. 19, 28, Deut. 14, 1, 2, interdictum fuit, Jer. 16, 4, 6; 41, 5. Jejunabant, vino abstinebant, aut epulas evitabant, 2 Sam. 1, 11, 12; 5, 36, 37; 12, 16. Jer. 25, 34. Ad mortuos insigniores carmina lugubria seu lessus componebantur, 2 Sam. 5, 35; 11, 48. 2 Paral. 34, 25. — Post humationem propinqui, ut lugentes exhilararent, convivium instituebant, quod dicitur *panis dolorum et calix consolationis*, 2 Sam. 5, 35. Jer. 16, 4, 7. Os. 9, 4. Ezech. 24, 16, 17. Etate Christi verò, teste Josepho, ipse lugens convivium instituebat. — Mortuos legebant propinqui per octiduum, reges verò et alios insigniores totus populus luctu 50 plerumque dierum prosequiebatur, Gen. 50, 4. 1 Sam. 25, 1. 4 Mach. 15, 26.

Luctus Graecorum, de quo Paulus 4 Thess. 4, 15, loquitur, ut plurimum cum luctu Orientalium conveniebat; erat tamen paulò vehementior, cuius stultitia ridetur à Luciano *de luctu*; nam inter cetera defuncto exprobrabant, quòd cum illis non manserit, et diis quoque imprecabantur, et alia his similia.

§ 207. *Aliae causae luctus*. — Signa luctus non modò de mortuis edebantur, sed etiam de ingruentibus quibuscumque calamitatibus, ut de sterilitate, fame, incursione hostium, cladibus et depopulationibus, in quas prophete carmina lugubria in antecessum edebant. Ezech. 26, 1, 18; 27, 1, 56; 27, 50, seqq. 32, 2, 52. Amos 5, 1, seqq. Ita David fugitivus à rebellibus filio, nudipes, עָרֵב, et velato capite incedebat, quod exemplum omnes sequaces imitabantur, 2 Sam. 15, 50, conf. 1 Sam. 4, 12. Isa. 7, 6. 1 Reg. 21, 27. 2 Reg. 19, 1. Isa. 13, 2; 16, 2, 5; 22, 12; 61, 5. Joel 1, 12,

15. Mich. 2, 5, 5; 7, 16. Amos 5, 1, 2. Nahum 2, 7, etc. Inprimis laceratio vestis, audita blasphemia, consuecta erat, quà occasione ipse quoque summus sacerdos vestem lacerabat, 4 Mach. 11, 71, Matth. 26, 25; nam lex, Lev. 10, 6, ipsi dantat de mortuo si quis luctus interdixit, quibus contaminatus fuisset. Dies quoque jejunii erant dies luctus, ut alias jejunium luctui iungebatur, 1 Reg. 21, 17. Jon. 3, 5, 7. 4 Mach. 5, 47. Quaecumque autem esset luctus causa, nunquam omnia illa signa, sed jam haec, jam illa edebantur.

Pars ij.

DE ANTIQUITATIBUS POLITICIS.

CAPUT PRIMUM.

DE REPUBLICA HEBRAEORUM.

§ 208. *Imperium patriarchale*. — Quàm posteri Jacobi in Aegypto augetur, conservantur imperium patriarchale, quale nomadibus esse solit. Quilibet pater familiis potestatem paternam exercebat in suis domesticis, quilibet tribus parebat principi suo, qui primitus quidem erat primogenitus auctoris tribus; progressu verò temporis electus fuisset videtur. Aucto populo, plures patres familiis quoniamque cognatis insigniorem, primatem elegerunt, vel tacito consensu suspexerunt, ejusque moribus praestant. Hujusmodi familiarum societates dicebantur *בית אב* וְהָיוּ לְבָרִים, etiam *בְּיָשֵׁר*, Num. 5, 24; 50, 55, *אֵלֶּיךָ מֵאֵלֶּיךָ*, 1 Sam. 10, 19; 25, 25. Jud. 6, 15, etsi numerus fuit varius, Num. 26, 5, 30. Praefecti harum familiarum dicebantur *בְּרֵאשִׁית בְּיָד אֲבוֹתָיךָ רֵאשִׁית אֵלֶיךָ*, etiam *רֵאשִׁית אֵלֶיךָ שְׂרָאֵל*, Num. 1, 16; 10, 4, et *בְּרֵאשִׁית* principibus tribuum. Omnes hi primores populi veniunt communi nomine *senes, seu senatores, et capita tribuum*, atque regimine paterno juxta dictamen rationis, et juxta jus consuetudine introductum, gubernabant tribus et familias, bonum commune curantes; cetera enim patres familiis sibi vindicabant. Quàm verò principes tribuum primùm quidem genealogias quoque scriberent, et paulò post notarios sibi adsciscerent; hi progressu temporis tantam auctoritatem nacti sunt, ut et ipsi, sub nomine *שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל*, in partem regiminis venirent, Exod. 5, 14, 15, 19. Ab his magistratibus Hebraei in Aegypto regerantur, nec reges Aegypti hunc ordinem immutarunt, Exod. 5, 16; 5, 1, 14; 15, 19.

§ 209. *Lex fundamentalis republicae hebraeae*. — Quàm posteri Abrahami, Isaac et Jacobi, ad veram religionem conservandam destinati essent, Gen. 18; 16, 20, conf. Gen. 17, 9, 14; et 12, 5; 22, 18, 26; 28, 14, jam nunc numerosiores, inter gentes idololatricas delitas degenerare non poterunt, quin et ipsi omnes hae line inducerentur, sed singulari regione concludendi erant, quam, ut tanta copia hominum alimenta reperiret, non more nomadum pervagarentur, sed cohererent, et ita ope aliarum gentium non indigerent. Hebraei quoque plures in Aegypto ad idololatram induci, pluribus miraculis ad agnitionem veri Dei reducendi,

et omnes ad suscipienda ea que porrò ad custodiam religionis disposerent, perveniendi erant (1). Atque ad id collineant omnia, quae à lege Mosaiica praecpta sunt. Lex itaque fundamentalis lata fuit, ut solus verus Deus creator et gubernator universi, coleretur, atque, ut id eò certius obtineretur, Deus se per Mozen Hebraei regem obtulit, et ab universo populo acceptatus est; hinc etiam Chanaan, ab Hebraeis occupanda, declarata fuit regio regis Dei, cuius Hebraei non essent nisi coloni hereditarii. — Deus, electus rex, ex nubibus in monte Sinai, sub perpetuis tonitribus et fulguribus, promulgavit fundamentales religiose civitatis leges, Exod. 20, que dein, territis Hebraeis, amplius expositae, et simul praemia obedientiae, et poenae transgressionis annuntiatæ sunt; Hebraei autem obedientiam solemnè iurejurando promiserunt, Exod. 21, 24, conf. Deut. 27, 50. Ut id perpetuò, quasi coram oculis Hebraeorum versaretur, omnia ad Deum regem relata sunt, ut sacrum tentorium simul esset templum Dei et palatium regis; mensa cum panibus et vino, esset simul mensa regia (conf. Menochii de Republ. Hebr. L. 2, c. 9, quest. 1); sacerdotes et Levite essent ministri regii, qui non modò cultum divinum curare, sed etiam munera civilia obire tenerentur, et primam decimam, quam Hebraei coloni Deo regi pendebant, salarium recipere; atque sic de ceteris, ut etiam minutiora aliquid ad hunc finem conferrent. — Quàm itaque Deus simul esset rex Hebraeorum et Paestine, idololatricam cuiuscumque incola, etiam peregrini in hae regione, erant, praeter summam impietatem, defecto à legitimo rege, et crimen perduellionis, et ultimo supplicio plectebatur. Quicumque ad idololatram invitabat, erat eidem poenae obnoxius. Imò etiam incantatio, necromantia, et reliquae artes idololatricae seditiosis criminibus accensitæ, et eidem supplicio subjectæ fuerunt. In his tantis, quantis aliis in crimine perduellionis, rigor jubetur, ut etiam frater, filius, filia, uxor, vel intimus amicus ad idololatram incitans, ad iudicem deferendus esset, Deut. 14, 7, 12.

§ 210. *Hebraeorum ratio ad alias gentes*. — Ne Hebraei, undique gentibus idololatricis circumdati, ad defectiorem à Deo et rege suo, seducentur, necessarium erat ut à familiaritate horum populorum abstraherentur. Eò respiciunt leges de singularibus ritibus, qui aliis gentibus non erant usitati; nam Hebraei his semper imbuti, gentibus commiseri vix poterant, quia

(1) Neque aliò spectare propitè videtur, motuque antea contigerit, gestaque sunt à primâ etate ad eas usque tempora, quibus ab Aegyptiaca servitute Abrahami progenies, (Hebraei) crepta est, quam ut legi Mosaiicæ sensum veluti aperiretur aditus, et commodior aliquando via paulatim sternere. Nam cum illud propositum habere deus, ut, aberrante à pristina vite innocentia, ac Patrum exemplis universa generi humano, ipsaque jam obliò natura vocem, in tantâ ac tam communi hae populum sibi vere religionis custodem scerneret, hujusmodi mores restitueret ad veterem integritatem, paranda cortè lex erat ad eam rem consentanea, suoque tempore promulganda.

difficillimum erat eis quibus à juvenitate assueti erant, deserere et damnare. Ne autem haec separatio in odium aliarum gentium degeneraret, lux sedulo inculcat ad proximum, id est, omnem hominem, quocumque agendum habent, et peregrinos quoque ament, Exod. 22, 20; 23, 9; Lev. 19, 34; Deut. 10, 18, 19; 24, 17; 27, 19; quo sine doctæ, benedicta, que Deus ipsis prae aliis gentibus contulit, esse immerita, Deut. 7, 6, 8; 9, 4, 24. Quamquam autem Hebraei singulis, per diversos ritus, ab inenarrabili arctiori cui idololatricae amicitia arcebantur, civitas tamen Hebraeorum poterat cum civitatibus gentium foedera pangere; excepti solummodò erant: 1° Chanaan et Philistaei, qui nec ad foedus admittendi, neque in servitutem recipiendi, sed inter necio helle defendi, aut regione pellendi erant, non modò, quia regionem à Deo Patriarchis promissam tenebant, sed etiam qui subleste fidei fuissent socii vel servi, et praeterea idololatricae addicti, Hebraeos in eam, hoc ipso, in crimine perduellionis, induxissent, Exod. 25, 32; 33; 34, 12, 16. Deut. 7, 1, 4, 11; 20, 4, 18. Excepti tamen erant Phoenices, littora septentrionalia tenentes, qui, suis limitibus clausi, de terrâ Patriarchis promissa nihil occupant. Hanc hostilitatem compoiti potuisse, legimus Jos. 11, 19, si nempe Chanaanem solum vertere voluissent, quod permitti praetererunt, confugientes ad Phoenices, à quibus in Africam deportati sunt, Procopius de Vandal. II, 10, p. 258. — 2° Amalecites, seu Chanaan in Arabia Petrea, aequè interfectione delendi, quia in itinere per Arabiam infirmos et defessos Hebraeorum adorti sunt, et aliunde praedones, Palaestinae ad meridiem continerunt, Hebraeis perpetuò molesti fuissent, qui illa ratione coerceri potuissent, Exod. 2, 17; 8, 14; Deut. 25, 17; conf. Jud. 6, 5, 5, 1 Sam. 15, 4, seqq. 27, 8, 9, 50. — 3° Moabites et Ammonite bello quidem non accessendi, sed à federibus, et à jure civitatis hebraeae in perpetuum exclusi erant, Deut. 2, 9, 19; 25, 7, quia Hebraeis, quibus transitum in limitibus suis concesserunt, annonam, etiam soluto pretio, donegerant, Deut. 2, 29; 25, 5; dein, quibusdam tribubus Madianitarum juncti, prophetam Balaam (Balaam), ut Hebraeis malediceret, vocarunt, et demùm Hebraeos ad idololatram pellexerunt, Deut. 22, 2, 25; 25, 5, 8, conf. Deut. 2, 9, 19, 37. Hebraei quoque illis bellum non intulerunt, donec ab ipsis accessit fuisset, Jud. 5, 12, 50. 1 Sam. 14, 47. 2 Sam. 8, 2; seqq. 12, 26, seqq. Madianitas, qui cum Moabitis conspirarunt, mox bello ultorè compescerunt, Num. 25, 16, 17; 51, 1, 24. — Amorritas, qui olim regionem, trans Jordanem, Moabitis et Ammonitis armis eriperant, bellum decretum non fuit, neque enim quiddam de regione promissa tenebant; ast reges eorum, Sichon et Og, Hebraeis non modò transitum innoxium dederunt, sed etiam cum exercitu occurrerunt, atque vici, ex regione pulsati sunt, que Hebraeis in praedam cessit, Num. 21, 21, 55; 52, 6. Dent. 1, 4; 2, 24, 37; 5, 1, 16; 4, 46, 49, conf. Jud. 11, 15, 25. — Cum omnibus aliis populis foedera permisisset; imò David cum regibus Tyri et Hamath, atque Salomo cum regibus Tyri,